

# וישלה - "שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו"

השיחה: לקוטי שיחות חלק כ"ה, שיחה א' לפרשת וישלח • siha.beiyoune@loubavitch.fr

יעקב היה "שלם בבניו" - [שלא נפגעו לא מעשיו ולא מלבן] <sup>7</sup>.  
נשאלת השאלה: מדוע רש"י לא הזכיר שלימות זו, בעוד הוא  
עצמו פירש בפרשת לך-לך <sup>8</sup>, שטורח הדרך יכול לפגוע בבנים  
ח"ו, ואם כן היה צריך לציין שיעקב הגיע "שלם" גם בבניו!

## מקור 3 - האומנם השלימות העיקרית אינה ההצלה מלבן ועשיו?

כדי להבין זאת, נתעכב על תמיהה כללית בפירוש רש"י זה:  
מדוע רש"י 'מחפש' כאן "שלימויות" שונות ומגוונות אצל  
יעקב (רפואה מצלעתו, הוספת נכסיו ושמירת תורתו), במקום  
לפרש הדברים **כפשוטם** - שהשלימות הכי בולטת כאן היא  
שיעקב חזר "שלם" - **בלי להיפגע מלבן ועשיו**?  
וכפי שרש"י עצמו פירש בפרשתו, שהכתוב מציין העובדה  
הנפלאה שיעקב יצא שלם "מִלִּבְנֵי וְעִשָׂו" <sup>9</sup>!  
ובמקום להתמקד על הצלת גופו של יעקב **מסכנה** מוחשת,  
מתמקדים ברפואה **מצליעה** (רגל עקומה באופן זמני)?!

## מקור 4 - ליעקב הייתה כבר הבטחה אלוקית, ואין צורך לאשר זאת

הדבר יובן ביסוד ההבטחה המפורשת שהקב"ה נתן ליעקב  
בפרשת ויצא, עוד לפני שיצא בכלל מארץ ישראל אל חרן:  
"וְהָיָה אֲנִי עִמָּךְ (לְפִי שְׁהִיָּה [יעקב] יֵרָא מֵעֵשָׂו וּמִלָּבָן - רש"י),  
וְשָׁמַרְתִּיךָ כָּל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְהִשְׁתַּבְּתִּיךָ אֶל הָאֱדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא  
אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ".

וממילא, התורה לא הייתה צריכה להדגיש שהבטחת הקב"ה  
**קוימה**, ושיעקב בא שלם מעשו ומלבן, שהרי הדבר מובן  
מאליו - כשהקב"ה מבטיח דבר, **ברור שזה יתקיים**, עד שאין  
שום צורך אפילו לספר ולהדגיש שהקב"ה קיים את הבטחתו!  
וכפי שראינו אצל אברהם, שהקב"ה הבטיח לו שטלטול הדרך  
לא יגרום לו לבעיות <sup>10</sup>, ולא ראינו שהתורה ראתה צורך להדגיש  
באיזשהו מקום, שאכן כך היה - "ויבא אברהם שלם"...

ומזה הבין רש"י, שהשלימות המדוברת כאן אצל יעקב איננה  
ההצלה מלבן ומעשיו - דבר שהיה כלול כבר בהבטחת הקב"ה,  
אלא מדובר דווקא בדברים שלא היו כלולים בהבטחת הקב"ה!

## מקור 5 - ה'שלימויות' שהזכיר רש"י אינם כלולות בהבטחת הקב"ה

[ונבאר כעת את שלושת ה"שלימויות" שהזכיר רש"י, ונבאר  
איך הקב"ה נתן כאן **מתנה מיוחדת** ליעקב, וריפא אותו גם  
בדברים שלא היו כלולים בהבטחה הראשונית של הקב"ה]:  
"**שלם בגופו שנתרפא מצלעתו**": יעקב היה "צולע" כתוצאה  
ממלחמתו עם "שרו של עשו" עם **מלאך**, שליח מאת הקב"ה!

<sup>7</sup> לשון המדרש (בראשית רבה עט, ה): "...שלם בבניו לפי שכתוב בו (וישלח לב, ט)  
"אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה [הנשאר לפליטה]" ברם  
הכא שלם בבניו". היינו שיעקב חשש לשלום בניו, ובפועל לא קרה להם כלום!

<sup>8</sup> רש"י על לך לך יב, ב: "לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה  
ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוזקק [אברהם אבינו]  
לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם".

<sup>9</sup> רש"י וישלח לג, יח: "כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ יֵצֵא פְלוֹנִי מִבֵּין שְׁנֵי אֲרָיוֹת וְכָא  
שְׁלָם. אִף כָּאֵן וְיָבֵא שְׁלָם מִפְּדֹן אֶרֶץ מִלְכָּן וּמֵעֵשָׂו שֶׁנִּזְדָּגוּ לוֹ בְּדֶרֶךְ".

**הערה למגיד השיעור:** שיחה זו מסבירה מהלך מסעו של יעקב  
אבינו בחרן, ומוציאה מזה הוראות נפלאות בעבודת ה' בגלות.  
השיחה במקור די ארוכה, אבל השתדלנו להתעכב על הנקודות  
העיקריות שבה, כדי להבין החידוש הנפלא הגלום בשיחה זו.  
שיחה זו מיוסדת על התוועדות ש"פ וישלח תשמ"ג, הכוללת  
כמה נקודות שלא הובאו בשיחה המוגהת. ותן לחכם ויחכם עוד.

## הקדמה:

בפרשתנו מסופר על הכנותיו השונות של יעקב לקראת הפגישה  
עם עשיו אחיו - "לדורון, לתפילה ולמלחמה".

בסופו של דבר, עשיו התהפך לטובה בראותו את אחיו מתרפס  
לפניו, והם התחבקו ביחד עד כדי כך שעשיו רצה להמשיך דרכו  
אתו. בפועל, דרכיהם נפרדו שוב, וכל אחד המשיך לדרכו בשלום.

יעקב נסע עם משפחתו לעיר הנקראת בשם "סוכות", והם נשאו  
שם משך 18 חודשים <sup>1</sup>. ואחר כך הם הגיעו לעיר שכם ושם נשאו.

חזרתו של יעקב אבינו לעיר שכם מסמלת את חזרתו ממהלך ארוך  
של גלות בעיר חרן, אחרי שיצא מבית הוריו לפני יותר מ-20 שנה;  
והתורה מעידה שיעקב חזר שם "שלם" - בשיא השלימות.

בשיעור זה נתמקד על דיוק המילה "שלם", כדי להבין באיזה  
שלימות מדובר כאן, ובעיקר כדי להבין איך כל יהודי יכול לחזור  
ללא שום פגע מן הגלות, ואדרבה! וכפי שנבאר בארוכה בעז"ה.

## מקור 1 - שלימותו של יעקב בשכם: "בגופו, בממונו ובתורתו"

על הכתוב בפרשתנו "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ  
כְּנָעַן בְּבֹאֹ מִפְּדֹן אֶרֶם" - המסמל את חזרתו של יעקב מגלותו  
בעיר חרן, רש"י מפרש משמעות המילה "שלם" <sup>2</sup> בצורה זאת:

"**שלם בגופו** - שנתרפא מצלעתו [בה נפצע במלחמה עם שרו  
של עשיו]. **שלם בממונו** - שלא חסר כלום מכל אותו דורון <sup>3</sup>  
[שנתן לעשיו]. **שלם בתורתו** - שלא שכח תלמודו בבית לבן".

בפירוש רש"י על הגמרא <sup>4</sup>, רש"י פירש אחרת את השלימות  
בתורתו של יעקב: "שלא שכח תלמודו **מפני טורח הדרך**".

נשאלת השאלה <sup>5</sup>: בפשוטו של מקרא היה הרבה יותר מתאים  
לכאורה להתרכז על **טורח הדרך** של יעקב עד לעיר שכם,  
מאשר על שהותו "**בית לבן**" - שהסתיימה לפני זמן ניכר <sup>6</sup>!

## מקור 2 - מדוע רש"י אינו מציין שלימותו של יעקב "בבניו"?

והנה, המדרש מציין לתחום רביעי ב"שלימותו" של יעקב:

<sup>1</sup> רש"י על וישלח לג, יז: "ויבן לו בית - שהה שם שמונה עשר חדש, קיץ וחורף  
וקיץ. סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ". היינו שהם בנו שם סוכות כפשוטו...

<sup>2</sup> בניגוד לפרשנים אחרים (כמו הרשב"ם) המבארים ש"ויבא יעקב שלם" פירושו  
שהגיע "אל עיר ששמה שלם", רש"י מפרש ש"שלם" הוא מלשון "שלימות".

<sup>3</sup> המדרש (רבה עט, ה) מציין שיעקב המשיך לכבד את עשיו בדורון זה משך  
תשע שנים אחרי שנפגשו בשלום... מפני שיעקב עדיין חשש מעשיו אחיו.

<sup>4</sup> גמרא שבת לג, ב: "דכתיב ויבא יעקב שלם ואמר רב: שלם בגופו, שלם  
בממונו, שלם בתורתו".

<sup>5</sup> באות א' של השיחה ישנה אריכות גדולה על שאילה זו, עם דיוקים נפלאים  
במדרש, בגמרא ובפשוטו של מקרא. הבאנו כאן את השאלה באופן תמציתי,  
אבל כדאי מאוד להסביר בע"פ את הדיוקים השונים, לפי טיב הקהל. באתר  
השיחה תמצאו נספח עם צילומי המקורות השונים ב"צורת הדף".

<sup>6</sup> כמפורט בהקדמה לשיעור, אחרי הפגישה עם עשיו, יעקב הגיע לעיר סוכות  
ונשאר שם 18 חודשים לפני שנסע לשכם. שהותו בבית לבן היא ממש רחוקה...

ומובן שאם הקב"ה החליט שעל יעקב לעבור דרך ניסיון זה<sup>10</sup>, אין ההצלה מכך והרפואה מחולי זה נכללת בהבטחה של השמירה מעשיו ומלבן... ובכל זאת - הקב"ה ריפא את יעקב!

**"שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורו"**: אף אם לא היה מתמלא ליעקב חיסרון הדורו, לא היה נפגע קיום הבטחת הקב"ה שיהיה לו "לחם לאכול ובגד ללבוש"<sup>11</sup>... ולמרות זאת השלים הקב"ה ליעקב את כל החיסרון "מכל אותו דורו"<sup>12</sup>!

**"שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן"**: האפשרות שיעקב שישכח תלמודו בבית לבן אינה קשורה לשהותו עם לבן **הרשע**<sup>13</sup>, אלא משום שהיה עסוק בהתמסרות גדולה **לעבודתו** כרועה צאן<sup>14</sup>, כפי שהיה עליו לנהוג על-פי התורה<sup>15</sup>; ולמרות זאת, הקב"ה פעל שיעקב לא שכח אז את תלמודו!

עפ"ז מתורץ למה רש"י לא הזכיר העובדה שיעקב היה "שלם בבניו": דבר זה היה כבר כלול בהבטחת השמירה של הקב"ה, וממילא אין שום צורך לציין שהקב"ה קיים את הבטחתו!

כמו כן, רש"י לא הזכיר אודות "טורח הדרך" בקשר לשמירת תורתו של יעקב, מכיון שגם זה היה כלול בהבטחת<sup>11</sup> הקב"ה!

## מקור 6 - הבטחתו של הקב"ה לכל יהודי: לחזור "שלם" מן הגלות!

מ"ינה של תורה" - העומק הנפלא הגלום בפירוש רש"י זה:

הליכתו של יעקב לחרן רומזת על הליכת בניו - בני ישראל - לגלות. אומרת התורה על כך ש"ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבואו מפדן ארם": הקב"ה מבטיח לכל יהודי שישבו **שלם** מן הגלות, [וכפי שהבטיח ליעקב בפרשת ויצא].

ועל זה מחדש רש"י, שעובדה זו שאין בכוחו של לבן ועשיו ושל אף אחד לפגוע בשום יהודי - מובנת מאליו, **עד שאין צורך אפילו לציין זאת!** ברור שהקב"ה מקיים את הבטחת שמירתו.

החידוש ב"ויבא יעקב שלם" הוא שאפילו בדברים שבהם יש לכאורה מקום לכך שהגלות תגרום חיסרון ממש ביהודים - לפי הסדר שהקב"ה קבע, גם לגבי דברים אלה מציינת התורה שהפגיעה **אינה אמיתית!** הפגם הוא פגם זמני בלבד, אך בסופו של דבר הוא יתבטל ויתקיים בנו - "ויבא יעקב שלם"!

ואלה הם שלושת העניינים שמציין רש"י, כפי שנבאר תיכף.

## מקור 7 - "שלם בגופו": הרפואה מ"צלעות" ונסיגות הגלות

ביאור עומק המושג של "שלם בגופו" - שנתרפא מצלעותו:

אחת המעלות של עבודת ה' בתקופת הגלות היא בכך שנעשית מתוך **מסירות נפש**, ושבזה מגלים תעצומות נפש היהודי! וזוהי

<sup>10</sup> לטובתו של יעקב, כדי שהמלאך של עשיו יודה לו באופן רשמי על הברכות שלקח מעשיו אחיו. וכפי שרש"י מפרש שיעקב לא נתן למלאכו של עשיו ללכת בבוקר "כי אם ברכתני", עד שיודה על הברכות עליהם עשיו מערער...

<sup>11</sup> ויצא כח, כ: "וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לִלְבָּשׁ; וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי..."

<sup>12</sup> במילים אחרות: הקב"ה לא אמר מעולם ליעקב ש"יחסי הדיפלומטיה" שלו לא יעלו לו גרוש... ברור שזה עולה כסף, וזה חלק מהחיים... העיקר הבריאות! וכאן הקב"ה מחדש שגם הכסף שהשקיע בזה, יחזור אליו ולא יעלה לו כלום!

<sup>13</sup> יעקב התפלל על כך באופן מפורש לפני יציאתו מחרן (ויצא כח, כא): "ושבתי בשלום אל בית אבי", ומפרש רש"י "בשלום - שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן", וברכה זו התקיימה בפועל, כפי שיעקב העביר את המסר לעשיו (וישלח לב, ה): "עם לבן הרשע גרתי ותר"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים".

<sup>14</sup> דבר שהיה קורה גם אם היה עובד כרועה צאן עבור אדון אחר בארץ כנען...

<sup>15</sup> כפי שיעקב העיד על עצמו (ויצא לא, מ) שעבד עבור לבן בשיא חום היום ובקור הלילה, משך עשרים שנה, בעוד לבן מחליף את משכורתו עשרות פעמים. ועד כדי כך שהרמב"ם לומד מזה את חובות הפועל כלפי מפעילו ש"חייב לעבוד בכל כוחו", ולפיכך "נטל שכר בעולם הזה" (רמב"ם הל' שכירות ג, ז).

המשמעות שהמלאך נגע בכף ירך יעקב, שיש בזה רמז לייסורי הגלות החמורים ביותר<sup>16</sup> - המעוררים את מסירות הנפש<sup>17</sup>.

עלולים היינו לחשוב ח"ו, שמכיון שייסורים אלה באים מאת הקב"ה כדי לעורר את מסירות הנפש - נסיגות אלה הינם מציאות אמיתית, וזה ישאיר ח"ו רושם וצללקת לעד. על כך באה ההבטחה שבסוף הגלות ייסורים אלה **יתבטלו לחלוטין**, "נתרפא מצלעתו", כך שנישאר **שלם**. כי מלכתחילה לא היתה זו מציאות אמיתית, אלא **ניסיון** בלבד לגלות עוצמת מסירות הנפש.

## מקור 8 - "שלם בממונו": היהודי מעלה עמו את נכסיו לקדושה

העומק של "שלם בממונו" - שלא חסר כלום מכל אותו הדורו": מטרת הגלות היא לא זו בלבד שהיהודי **עצמו** יצא ממנה שלם, אלא שהוא יהפוך גם את ענייני הגלות להיות "לממונו", שיהפוך את גשמיותו ונכסיו לקדושה - כמו שיעקב הצליח להפוך את עשיו אחיו משונא לאוהב, ועד שהתחבקו!<sup>18</sup> וזוהי ההכנה לימות המשיח, שאז "והייתה לה' המלוכה" - כל העולם כולו יכיר בשמו ובמלכותו של הקב"ה.

וכשם שיעקב אבינו גרם לתוצאה זו על ידי ה"דורו" ששלח לעשיו, והתכוון לכך על ידי תפילתו<sup>19</sup> - כך על כל יהודי, לאחר הכנה של עבודת התפילה, להשתמש בממון שלו [וגשמיות העולם] כ"דורו": להקדיש מן הזמן שהיה צריך לעסוק בלימוד התורה - עבור עבודתו כדי לברר את העולם.

אמנם, יהודי יכול לטעון שעבודה זו של בירור גשמיות העולם דרך "ממונו" תוריד אותו בפועל מדרגתו, ותחסיר ממנו את התקשרותו אל עולם הקדושה בשלימות!

ועל זה מדגיש הקב"ה, שבסופו של דבר "לא יחסר כלום מכל אותו הדורו": כשיוצאים לגאולה, לוקחים גם את הגשמיות והנכסים של היהודי והם מתעלים אותו בעולם הקדושה!

## מקור 9 - "שלם בתורתו": התורה והנשמה נשארים תמיד שלמים!

העומק של "שלם בתורתו" - שלא שכח תלמודו בבית לבן<sup>20</sup>:

בשני המישורים הקודמים (גופו וממונו) - היהודי אכן הפסיד משהו בגלות, אך מבטיחים לו שהדבר יושלם; מה שאין כן במישור התורה: הקב"ה מבטיח שגם "בבית לבן", במהלך השהות בגלות, **התורה [והרוחניות] לא יישכחו כלל מן היהודי!**

וכדברי הרבי הקודם ש"רק **גופותינו** נמסרו לגלות ולשעבוד מלכויות, אך **נשמותינו** לא נשלחו לגלות... ולשעבוד מלכויות". ומעשה אבות סימן לבנים - שלכל יהודי יש כוח שניתן מיעקב, שלא רק שיחזור "שלם" מן הגלות, אלא שגם בזמן הגלות עמנו "לא שכח תלמודו", וענייניו הרוחניים נשארים בשלימותם!

<sup>16</sup> וכדברי הרמב"ן (וישלח לב, כו): "נגע בכל הצדיקים שעתידין להיות ממנו (מן יעקב), זה דורו של שמד... ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה, והכל סבלנו ועבר עלינו, כמו שרמז 'ויבא יעקב שלם'".

<sup>17</sup> כלשון הכתוב (ראה יג, ד): "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא.. כי מנסה ה' אֱלֹקֶיכם אֹתְכֶם לִדְעַת הַיִּשְׁכָּם אֲהַבִּים אֶת ה' אֱלֹקֵיכם כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם".

<sup>18</sup> רש"י וישלח לג, ד: "אמר רבי שמעון בן יוחאי הלכה היא **בידוע שעשו שונא ליעקב**, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו".

<sup>19</sup> לכאורה, הפשט הוא שהתכוון "לדורו", לתפילה ולמלחמה, אך בפועל לא הוצרך **במלחמה**, לכן מדובר כאן רק על דורו ותפילה. וראה בלקו"ש חט"ו וישלח א', המוכיח שיעקב **התחיל** עם [ההכנה ל]תפילה, כפי שנדרש מכל יהודי.

<sup>20</sup> מתכוונים כאן לתורה שלמד כשהיה בפרישות מן העולם בהיותו נטמן 14 שנה אצל עבר, שתורה זו לא נשכחה ממנו בבית לבן. ולכאורה הפשט בהמשך ההוראה הוא גם כן, שגם כשליהודי לא היה מספיק זמן להתעסק ברוחניות מרוב עיסוקיו בגלות, הנשמה שלו לעולם לא תשכח את התקשרותה לקב"ה!